

Zoran VASILJ
Klesarstvo "Va-Do"
23000 Zadar

UDK: 72.025.3/4.(497.5)
711.42(37)

Stručni rad
Professional paper

Primljeno: 5. siječnja 2009.
Received:

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI NA ASERIJI U 2008. GODINI

CONSERVATION AND RESTORATION WORKS AT ASSERIA IN 2008

Apstrakt

Sustavna arheološka istraživanja na Aseriji provode se već 11 godina. Njih prate i konzervatorsko-restauratorski radovi. U 2008. godini oni su izvršeni na dijelu suburbane arhitekture, sjeverno od Trajanovih vrata, na antičkoj cisterni u urbanom tkivu (istočni dio grada) i na prapovijesnom bedemu pred sjevernim kasnorepublikanskim bedemom.

Ključne riječi: Aserija, konzervacija, restauracija

Abstract

Systematic archaeological excavations in Asseria have been conducted for eleven years and they were regularly accompanied by conservation-restoration works. In 2008 these works were performed on the part of suburban architecture north of the Trajan's gate, on ancient cistern in the eastern part of the city and on prehistoric rampart in front of late Republican rampart.

Keywords: Asseria, conservation, restoration

Sustavna arheološka istraživanja Aserije i konzervatorski zahvati nastavljeni su i u 2008. godini.¹ S istraživanjima se nastavilo ispred sjevernoga plašta kasno-republikanskog bedema i na suburbanoj arhitekturi. Iskop se vršio i pred trećom kasnorepublikanskom kulom na zoni prapovijesnog bedema, a nastavak istraživanja obavljen je i u urbanom tkivu grada kod novih istočnih gradskih vrata. Na tom dijelu do kraja je istražena antička cisterna.

Na istraženom dijelu ranorimske suburbane arhitekture ispred tzv. Trajanova slavloluka (gradska vrata) obavljen je konzervatorsko-restauratorski zahvat. Sačuvani zidovi sagrađeni su od vrlo pravilnih i dobro uslojenih klesanaca. Cijeli potez zida restauriran je i konzerviran u dužini od oko 21 m.

Ispunjene su fuge i stabilizirana gornja površina zida. Naime, dijelovi arhitekture bili su razidani atmosferilijama, te

Systematic archaeological excavations in Asseria were continued in 2008,¹ as well as conservation activities on suburban architecture in front of the northern face of the late Republican rampart. Excavations were undertaken in front of the third late Republican tower in the area of prehistoric rampart, and the continuation of the excavations was performed in the urban part of the city near the new eastern city gate. Ancient cistern was explored completely in this part.

Conservation and restoration works were undertaken in the explored part of the early Roman suburban architecture in front of the so-called Trajan's triumphal arch (city gate). Preserved walls were built of very regular and well structured dressed stones. The entire wall segment (around 21 m long) was restored and conserved. Interstices were filled and wall's upper surface was stabilized. Architecture parts

¹ O dosadašnjim konzervatorskim zahvatima vidi: M. MESIĆ, 2003, 209-212; M. MESIĆ, 2004, 163-172; M. MESIĆ, 2005, 141-150; M. MESIĆ, 2006, 193-202.; Prethodna izvješća sa sustavnih istraživanja vidi u: I. FADIĆ, 1999, 66-71; I. FADIĆ, 1999 a, 78-85; I. FADIĆ, 2001, 55-61; I. FADIĆ, 2002, 51-57; I. FADIĆ, 2003, 67-74; I. FADIĆ, 2003. b; I. FADIĆ, 2004, 61-67; I. FADIĆ, 2005, 67-73; I. FADIĆ, 2006, 92-100; I. FADIĆ, 2006 a, 99-101; I. FADIĆ, 2006. b, 297-299; I. FADIĆ, 2006 c, 297-298; Dio rezultata sa istraživanja vidi u časopisu: *ASSERIA*, 1, 2, 3 i 4, 5, Zadar, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007.

¹ About previous conservation works see: M. MESIĆ, 2003, 209-212; M. MESIĆ, 2004, 163-172; M. MESIĆ, 2005, 141-150; M. MESIĆ, 2006, 193-202.; Previous reports from the systematic excavations see in: I. FADIĆ, 1999, 66-71; I. FADIĆ, 1999 a, 78-85; I. FADIĆ, 2001, 55-61; I. FADIĆ, 2002, 51-57; I. FADIĆ, 2003, 67-74; I. FADIĆ, 2003. b; I. FADIĆ, 2004., 61-67; I. FADIĆ, 2005, 67-73; I. FADIĆ, 2006., 92-100; I. FADIĆ, 2006 a, 99-101; FADIĆ, I., 2006. b, 297-299; I. FADIĆ, 2006 c, 297-298.; Part of the results of the researches see in journal *ASSERIA*, 1, 2, 3, 4, 5, Zadar, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007.



Sl. 1. Suburbana arhitektura (ili zidovi grobnih parcela) pokraj "Trajanovih vrata".
 Fig. 1. Suburban architecture (or walls of grave plots) near the "Trajan's gate".

je razidano zide dozidano u manjoj mjeri, prateći formu i pazeći da intervencija ne bude odviše uočljiva, agresivna.

Za kameni slog korišten je originalni kamen zatečen na licu mjesta. Potom je spomenuti zid zafugiran i na taj način učvršćen. Prethodno je odstranjena vegetacija. I ovdje je materijal kojim se radilo bio na bazi vapna, a dodan mu je pigment (*calce romana*, stučena cigla i nešto zemlje).

U urbanom tkivu istočnog dijela grada, kod novih vrata, nastavilo se s iskopom prostora s cisternom, koja je ustanovljena u prošlogodišnjim kampanjama – Asseria 2006. i 2007. godine.

were damaged due to atmospheric agents so that some destroyed wall parts had to be rebuilt with great care in order not to make the intervention too recognizable or too aggressive. Original stone found at the site was used for rebuilding, then the interstices on the mentioned wall were filled and in that way the wall was stabilized. The vegetation was removed previously. The working material was based on lime, with addition of pigment (*calce romana*, crushed brick and some soil).

In the eastern part of the city, near the new gate, exploration of the area with cistern continued. The cistern, which was



Sl. 2. Dio suburbane arhitekture (ili zidova grobnih parcela) pokraj "Trajanovih vrata".
Fig. 2. Part of suburban architecture (or walls of grave plots) near the "Trajan's gate".



Sl. 3. Dio suburbane arhitekture (ili zida grobnih parcela) pokraj "Trajanovih vrata".
Fig. 3. Part of suburban architecture (or walls of grave plots) near the "Trajan's gate".



Sl. 4. Antička cisterna u urbanom tkivu grada kod novih istočnih vrata.

Fig. 4. Ancient cistern in the urban part of the city near the new eastern gate.

Cisterna je istražena do kraja. Dimenzije joj iznose 3,40x2,90, a dubina joj iznosi 3,80 cm. Cisterna je vrlo kvalitetno ožbukana vodootpornom žbukom i premazana crvenom bojom. Na središnjem prostoru je na stubu postavljen impost za osiguranje svoda nad cisternom. Podnica je načinjena od malih cigli postavljenih na nož, odnosno na riblju kost (*opus spicatum*). Pod je u cijelosti sačuvan. Konzervirana je cijela površina vodootporne žbuke odgovarajućim mortom. Konzervatorski radovi Klesarstva Va-Do bili su koncentrirani na ožbukane stranice. Naime, žbuka je mjestimice

found in previous campaigns (2006 and 2007), was fully explored. Its dimensions are 3,4 x 2,9 m, and it is 3,8 m deep. The cistern was plastered with quality waterproof mortar and coloured red. In the central area, impost was placed on the column to strenghten the vault above the cistern. The floor was made of small tiles laid in a herringbone pattern (*opus spicatum*) and it is preserved completely. The entire surface of waterproof plaster was conserved with adequate mortar. Conservation activities of Va-Do Stone-works were most intensive on the plastered



Sl. 5. Konzervatorski radovi na antičkoj cisterni u urbanom tkivu grada.
Fig. 5. Conservation works at the ancient cistern in the city's urban part.



Sl. 6. Konzervatorski radovi na antičkoj cisterni u urbanom tkivu grada.
Fig. 6. Conservation works at the ancient cistern in the city's urban part.

popucana i isprekidana, a ponegdje je otpala u mrljama. Stoga su završetci zdrave žbuke konzervirani opšivanjem. Opšivna plomba načinjena je od prirodnog materijala na bazi vapna, te je fino zaglađena pod nagibom s kojega klizi voda. Na taj su način sanirana i konzervirana sva uočena oštećenja.

U prijašnjim istraživanjima, kod treće kasnorepublikanske kule, uočen je ugao suhozidnog bedema liburnske gradine, koji se pruža prema drugoj antičkoj kuli. Ovogodišnjom kampanjom utvrđena je debljina prapovijesnog bedema (oko 2 m). Sačuvana visina bedema, na istraženom potezu od oko 15 m, iznosi oko 1,5 m. Gornja razina suhozidnog bedema sačuvana je uglavnom do temeljne stope kasnorepublikanskog bedema. Bedem je stabiliziran po hodnoj površini izvornim mrvljenim laporastim materijalom.

Svi su radovi obavljani po pravilima struke i pod paskom konzervatora. Obavili su ih majstori klesarstva Va-Do, koji su, između ostaloga, za ovaj posao i licencirani.

sides. At some spots plaster was broken, or it even fell off in pieces which is why the ends of preserved plaster were conserved by bordering. The bordering seal was made of natural material on the lime basis and it was flattened and sloped to allow the water drainage. In that way all recognizable damages were consolidated and conserved.

In the previous excavations a corner of drystone wall of Liburnian hill-fort was noticed near the third late Republican tower stretching towards the other ancient tower. This year's campaign revealed the thickness of the prehistoric rampart (cca 2 m). The preserved height of the rampart is approximately 1,5 m at the explored segment of around 15 m. The upper surface of the drystone rampart was preserved mainly up to the basic level of the late Republican rampart. The rampart was stabilized on the walking surface by original crushed marly material.

All the works were performed professionally and under conservator's supervision. Masters of Va- Do Stoneworks performed all the works, for which they have a licence.



Sl. 7. Pravac i širina prapovijesnog bedema prekriven laporastim materijalom.

Fig. 7. Direction and width of the prehistoric rampart covered with marly material.

Literatura / Literature

- FADIĆ, I., 1999. – I. Fadić, Asseria - nove spoznaje, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, god. XXXI, 3, Zagreb, 78-85.
- FADIĆ, I., 1999. a – I. Fadić, Asseria - Podgrađe kod Benkovca, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, god. XXXI, 2, Zagreb, 66-71.
- FADIĆ, I., 2001. – I. Fadić, Asserija u svijetlu novih istraživanja, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, god. XXXIII, 2, Zagreb, 55-61.
- FADIĆ, I., 2002. – I. Fadić, Asserija - istraživanja godine 2001., *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, god. XXXIV, 1, Zagreb, 51-57.
- FADIĆ, I., 2003. – I. Fadić, Asseria - nova otkrića, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, god. XXXV, 1, Zagreb, 67-74.
- FADIĆ, I., 2003. a – I. Fadić, *Asseria - pet godina istraživanja (1998. – 2002.)*, Zadar.
- FADIĆ, I., 2004. – I. Fadić, Asseria - istraživanja godine 2003., *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, god. XXXVI, 1, Zagreb, 61-67.
- FADIĆ, I., 2005. – I. Fadić, Asseria - Istraživanja u godini 2004., *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, god. XXXVII, 1, Zagreb, 67-73.
- FADIĆ, I., 2006. – I. Fadić, Asseria - istraživanja godine 2005., *Obavijesti HAD-a*, 1, Zagreb, 92-100.
- FADIĆ, I., 2006. a – I. Fadić, Asseria - istraživanja godine 2005., *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, god. XXXVIII, 1, Zagreb, 99-101.
- FADIĆ, I., 2006. d – I. Fadić, Asseria, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 2, Zagreb, 297- 299.
- FADIĆ, I., 2006. – I. Fadić, Asseria, *Hrvatski arheološki godišnjak*, Zagreb, 297-298.
- MESIĆ, M., 2003. – M. Mesić, Izvještaj o zaštitnim radovima na rimskom žrtveniku s reljefima iz Aserije, *Asseria*, 1, Zadar, 209-211.
- MESIĆ, M., 2004. – M. Mesić, Konzervatorski zahvati na Aseriji 2003. godine, *Asseria*, 2, Zadar, 163-171.
- MESIĆ, M., 2005. – M. Mesić, Izvještaj o knzervatorsko-restauratorskim radovima na bedemima Aseerije, *Asseria*, 3, Zadar, 141-150.
- MESIĆ, M., 2006. – M. Mesić, Izvještaj o knzervatorsko-restauratorskim radovima na bedemima Asserie, *Asseria*, 4, Zadar, 193-202.